

Anförande vid socialförsäkringsutskottets hearing om arbetskraftsinvandring 23 september 2008

FARR välkomnar i stort initiativet att reformera Sveriges regler för arbetskraftsinvandring och särskilt att dessa, åtminstone i teori, omfattar arbetssökande/entreprenörer utanför EU samt inte begränsas till högutbildade.

Vi har inbjudits idag för att lämna synpunkter på den del av den föreslagna lagstiftningen som berör asylsökande. Där är vi mindre nöjda. FARR är en organisation som slår vakt om asylrätten och känner en stark oro över att asylsystemet framöver riskerar att urholkas om det betraktas av asylsökande som först och främst en möjlighet att stanna i Sverige genom anknytning till arbetsmarknaden. Det är viktigt att slå vakt om asylrättens integritet. Men genom att övriga delar av lagförslaget öppnar upp Sveriges arbetsmarknad till tredjelandsmedborgare är vår förhoppning att personer utan skyddsbehov begagnar sig av denna möjlighet.

Förslaget berör asylsökande såväl i början som i slutändan av asylprocessen. Regeln med undantag från arbetstillstånd behålls om det bedöms ta mer än 4 månader att fatta ett beslut i grundärendet men, till skillnad från idag, villkoras denna möjlighet genom koppling till uppvisande och inlämnande av ID-handlingar. Tillgången till arbetsmarknaden kommer därmed att regleras av Migrationsverkets uppfattning om vad som är en godtagbar id-handling och deras tolkning av huruvida den asylsökande medverkar till att klargöra identiteten. Detta kommer att slå hårt mot exempelvis somalier och kan uppfattas som en diskriminerande åtgärd. Denna regel ger myndigheterna möjlighet att reglera antalet personer som får ha tillgång till arbetsmarknaden, särskilt om Migrationsverket lyckas fatta beslut i flertalet ärenden inom fyra månader.

Vi står nu inför långa väntetider hos migrationsdomstolarna på grund av det ökade antalet avslagsbeslut och detta kommer att kvarstå de närmaste åren. Detta kan ha som konsekvens att väntande asylsökande med ett avslagsbeslut som fattats av Migrationsverket inom 4 månader och som genom praktik får en möjlighet att erbjudas ett arbete inte får ta detta arbete eftersom de saknar tillstånd. Så trots en längre vistelsetid i Sverige kan personer med möjlighet att bidra till sin egen försörjning nekas detta. FARR föreslår ett tillägg till villkoren för bevilja undantag från arbetstillstånd – att tillstånd kan beviljas om den sammanhängande handläggningstiden fram till lagakraftvunnet beslut för de som får beslut inom 4 månader beräknas bli minst 7 månader från tidpunkten för asylansökan.

Migrationsministern vill driva arbetslinjen från första stunden även för asylsökande därför blir det motsägelsefullt att neka denna möjlighet till personer som uppvisar ID handlingar inom 4 månader från ansökan men får ett första instansbeslut inom denna tidsrymd.

Möjligheten att få ett tidsbegränsat tillstånd på grund av anknytning till arbetsmarknaden då det föreligger ett lagakraftvunnet beslut, är formulerad så att den utesluter tusentals personer som redan har anknytning till arbetsmarknaden från att söka på denna grund. De som papperslösa omfattas inte av reformen, för att understryka principen att ingen får ha en förmånligare behandling för att de har struntat i att följa en myndighetsbeslut om utvisning. Personer som tidigare hade ett tillfälligt tillstånd främst från Irak eller Afghanistan och som skaffade ett helt lagligt arbete har kunnat arbeta efter lagakraftvunnet beslut på grund av verkställighetshinder men utesluts nu från att söka tillstånd trots att de har jobbat betydligt längre än 6 månader.

Utöver denna exkluderande missar lagförslaget en möjlighet att genom övergångsregler rensa i den svarta och gråa arbetsmarknaden genom att skapa möjligheter att göra om svarta eller gråa jobb till vita – vilket är ett grundkrav för ett arbetserbjudande till asylsökande med lagakraftvunnet utvisningsbeslut. De utnyttjade personerna, av vilka somliga betalar skatt, skulle slippa ojusta villkor genom möjligheten att regularisera såväl deras arbete, arbetsgivarna och de själva. Detta skulle ge en kraftfull signal till mindre nogräknade arbetsgivare att exploateringstiden är över.

Till skillnad från personer som har jobbat under 6 månader under godtagbara villkor och sedan erbjuds ett kontrakt på minst ett år kan inte personer med lagakraftvunna beslut och fortsatt arbete automatiskt få fortsätta med deras nuvarande arbete om de skulle söka jobben utifrån. Kravet att arbetsgivaren ska utannonsera arbetet såväl inom Sverige som EU gäller för de papperslösas arbeten, arbeten som de kan ha haft långt mer än 6 månader. Men det kravet ställs inte i det andra fallet. FARR menar att även denna grupp skulle kunna hanteras utifrån att de har en befintlig anställning som kan förlängas och därmed med större säkerhet kunna räkna med att fortsätta med sina gamla arbeten - fast nu under lagenliga villkor.

Sedan har vi de ekonomiska förlusterna genom att denna grupp utesluts. Vi öppnar arbetsmarknaden till nya personer medan samtidigt fortsätter vi att blunda för en växande grupp som redan har arbete, har lärt sig svenska och anpassat sig till landet. Vi kommer att spendera miljontals kronor på att utvisa dessa personer och deras platser kommer inte att fyllas på i första hand av registrerade arbetssökande utan snarare av andra personer som inte vågar återvända.

Inom denna grupp kan det också finnas personer med återreseförbud på upp till 2 år. FARR förutsätter att om dessa personer kommer i fråga för att få ett arbetstillstånd som söks utifrån att ett återreseförbud inte ska ligga dem till last.

Lagstiftningsförslaget verkar behandla olika typer av arbete på olika sätt: en asylsökande får möjlighet att söka arbete som anställd men inte som företagare eller entreprenör – det är svårt att förstå denna skillnaden utifrån Alliansens politiska grundvalar.

Det är oklart nu på vilket sätt de 6 månaders arbete ska värderas. Det är inte troligt att 6 månaders praktik med löfte om heltidsanställning senare kommer att räcka som grund för ett tidsbegränsat uppehållstillstånd. Inte heller kommer en heltidsanställning med två deltider hos skilda arbetsgivare att räcka. Den asylsökande måste ha arbetat hos en arbetsgivare under 6 månader och fått ett erbjudande bara från denna arbetsgivare under minst det kommande året.

En annan grupp som inte omfattas av förslaget är personer som söker uppehållstillstånd i Sverige på grund av anknytning till svenska eller tredjelands medborgare. Det kan ta upp till ett år innan deras ärenden leder till ett lagakraftvunnet beslut men de omfattas inte av UND-AT. De kan också precis som vissa asylsökande ha möjlighet att få en anställning eller bli delägare i ett befintligt företag och kunna försörja sig.

Många tror att det bara är personer som meddelas en dom i slutet av november eller början av december i år som kan komma ifråga att söka tillstånd. Detta framgår av Migrationsverkets egen information på hemsidan. Detta eftersom villkoren för att kunna söka ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för arbete måste lämnas in inom två veckor från ett lagakraftvunnet beslut tror. Men då glömmar man att det tar tre veckor från dagen då domen avkunnades till att det vinner laga kraft och att den sökande under denna tid har möjlighet att söka prövningstillstånd hos Migrationsöverdomstolen. Under tiden prövningstillståndet handläggs finns det inget lagakraftvunnet beslut. Detta kan betyda att personer som fick ett avslagsbeslut även under oktobermånad kan komma ifråga om de uppfyller de övriga kraven för att erhålla ett arbetstillstånd.

Just nu finns det bl a många irakier som troligtvis får ett utvisningsbeslut från Migrationsdomstolen men som har etablerat sig på arbetsmarknaden i mer än 6 månader. FARR uppmanar dessa personer att lämna in intyg om löfte om fortsatt anställning i minst ett år samt yrka att domstolen avvaktar med handläggningen av överklagandet tills de nya regler gäller.

Det kan förekomma att en asylsökande med lagakraftvunnet beslut och 6 månaders arbete kan visa upp ett arbetserbjudande på två år eller to m tills vidare. Detta borde leda till att ett permanent uppehållstillstånd beviljas efter två år. FARR menar att man generellt borde bevilja PUT efter två år och inte förnya ett tidsbegränsat tillstånd. Personer som söker anknytning till Sverige utifrån en ny relation får ett permanent uppehållstillstånd efter två år i relationen. Borde inte personer med varaktig anknytning till arbetsmarknaden behandlas på ett likadant sätt? En EES medborgare får ett femårigt tillstånd på grund av anknytning till arbetsmarknaden.

Jag undrar också vad som händer då en person som har väntat länge på beslut från migrationsdomstolen men som redan har jobbat i 6 månader och kan lämna ett intyg om 1 års arbetserbjudande i samma anställning, väljer att nöjdförklara sig. Kommer hans ansökan att behandlas på samma sätt som någon som har fått avslag hos migrationsdomstolen?

Svaret borde bli ja, men jag misstänker att någon inom verket kommer att hitta ett sätt att neka denna person rätt till arbetstillstånd för att denne uppträder på ett taktiskt sätt och erkänner åtminstone juridiskt att han eller hon inte är i behov av skydd.

Och det är Migrationsverket som blir allenarådande beträffande praxisbildning på detta område. Avslagsbeslut kan inte överklagas till Migrationsdomstolen. Om vi utgår ifrån Migrationsverkets juridiska framgångar det senaste året i att utvidga Sveriges möjligheter att neka skydd till flyende människor, såväl barn som vuxna, genom att tillämpa snäva ramar för vad som anses skyddsgrundande, hyser inte FARR några stora förhoppningar om en generös praxis i de ytterst få ärenden där utvisningshotade asylsökande kan åberopa anknytning till arbetsmarknaden.

Denna reform kommer därför att ha en mindre betydelse för flertalet asylsökande och den har tyvärr väckt många falska förhoppningar hos alla med lagakraftvunna avslagsbeslut och i synnerhet hos de papperslösa. Nyligen, avkunnade EG domstolen i Luxemburg en dom i Metock fallet där en tredjelands medborgare, med anknytning till en EU medborgare som utnyttjar möjligheten att jobba i ett annat EU land ansågs inte behöva ha vistats legalt i landet för att ha rätt till uppehållstillstånd på grund av anknytningen. FARR önskar att samma syn på legal vistelse i form av övergångsregler, skulle prägla synen på de människor som faktiskt jobbar här idag och som vill fortsätta att bidra, fast under rimliga villkor, till såväl deras egen som landets välfärd.

Michael Williams

Viceordförande i FARR